

Partneri Slovákov vo svete - Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí

20.7.2026 - Zuzana Sopoligová | Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici už viac ako tri desaťročia systematicky podporuje vzdelávanie a kultúrnu identitu slovenských komunít žijúcich mimo územia Slovenska. Od svojho vzniku v roku 1993 reaguje na meniace sa potreby krajanov, od pôvodného zamerania na didaktické vzdelávanie učiteľov slovenských škôl v tradičných komunitách v krajinách Dolnej zeme až po dnešnú pestrú ponuku vzdelávacích programov pre deti, pedagógov aj dobrovoľníkov naprieč Európou i zámorím.

Centrum dnes organizuje školy v prírode, letné školy, špecializované pobyty či online vzdelávanie, pričom kladie dôraz na **moderné didaktické prístupy, zážitkové učenie a reflektovanie špecifických potrieb detí vyrastajúcich v minoritnom prostredí**. Súčasťou jeho činnosti sú aj výjazdové kurzy pre pedagógov a medzinárodné projekty Erasmus+, ktoré prinášajú inovatívne vzdelávacie materiály a nástroje pre krajské vzdelávanie.

Na otázky o smerovaní Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí, jeho aktivitách aj výzvach pri práci s krajanmi odpovedá **Zuzana Drugová**, ktorá začala s centrom spolupracovať už v roku 2008 na príprave a realizácii Letnej školy ľudového tanca. Od roku 2011 pôsobí ako programová manažérka centra a od roku 2019 je aj hlavnou riešiteľkou projektov *Erasmus+ Kooperačné partnerstvá*. Výsledkom jej práce sú praktické výstupy, ktoré priamo podporujú slovenské minoritné prostredia v zahraničí.

1. Metodické centrum (MC) pre Slovákov žijúcich v zahraničí UMB vzniklo už v roku 1993. Ako sa zrodila myšlienka jeho vzniku a aké poslanie malo centrum naplňovať?

V tom období bola situácia vo vzťahu ku Slovákom žijúcim v zahraničí v porovnaní s dneškom diametrálne odlišná. Silná a početná komunita Slovákov sa nachádzala vo vtedajšej Juhoslávii a ďalších krajinách tzv. Dolnej zeme ako „zelená vetva“ s množstvom škôl – aj tých stredných – s vyučovacím jazykom slovenským, slovenské školy pracovali aj v Poľsku a na Ukrajine. S Chorvátskom, Srbskom, Rumunskom, Maďarskom, Poľskom a Ukrajinou má Slovensko podpísané medzivládne dohody, na základe ktorých poskytuje podmienky pre skvalitňovanie vzdelávania príslušníkov slovenskej minority v týchto krajinách. Tam niekde vznikla myšlienka vytvorenia nášho pracoviska, ktorého prvotné zameranie bolo smerované na vzdelávanie pedagógov slovenských škôl v týchto krajinách. 1.1.1993 predložil *Návrh koncepcie a profilu kurzov slovenského jazyka pre učiteľov pôsobiacich v societach zahraničných Slovákov* prvý rektor našej UMB, Dr.h.c., prof. PhDr. Ján Findra, DrSc. V prvom desaťročí sa naše centrum výrazne profilovalo práve na realizáciu didaktických kurzov pre pedagógov škôl s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí. Znova pripomeniem, že v tom čase bolo v spomínaných krajinách oveľa viac žiakov, škôl, aj pedagógov. Didaktické kurzy sa mohli konať aj počas školského roku, a to aj v dĺžke 3 týždne. Ich obsahom bolo vzdelávanie pedagógov, aj poznávanie Slovenska prostredníctvom mnohých výletov. Organizátorkou týchto kurzov bola moja predchodkyňa, Mgr. Anita Murgašová.

2. Centrum dnes ponúka naozaj pestrú paletu vzdelávacích podujatí určených žiakom a

pedagógom slovenských škôl v zahraničí - školy v prírode, letné školy a tábory, špecializované vzdelávacie pobyty. Môžeme ich v skratke predstaviť?

Keď som prišla pracovať do nášho centra v roku 2011, nosnými boli 3 turnusy školy v prírode – v každom turnuse po 40 žiakov a 4 pedagógovia, vždy z dvoch spomínaných krajín. Na základe spolupráce s mladými absolventmi a študentmi pedagogických odborov UMB sme postupne vytvorili koncept, v ktorom sa krajanské deti neučili v laviciach, ale didaktické postupy sme zakomponovali do množstva rôznych hier a výletov. Princíp rozdelenia detí do družstiev, v ktorých boli spravidla deti z rôznych krajín, ako aj princíp výlučnej komunikácie v slovenskom jazyku, prinášal výsledky v podobe podstatného skvalitnenia komunikácie zúčastnených detí v slovenskom jazyku. Za 15 letných sezón sme stále znova a znova oslovili mladých študentov a absolventov UMB, didaktické postupy sme každoročne inovovali na tie najnovšie. Tým zabezpečujeme, že deti, ktoré sa zúčastňujú našich vzdelávacích pobytov, sú vzdelávané vždy aktuálnymi a modernými metódami. Koncept sme postupne rozšírili aj o aktívnu účasť sprevádzajúcich pedagógov, ktorí účasťou na našich vzdelávacích pobytach získavajú certifikáty o absolvovaní vzdelávania, ktoré im po návrate do domovských krajín umožnia získať primeraný počet kreditov pre ich celoživotné vzdelávanie. Pôvodne sme vzdelávacie podujatia realizovali v gescii ministerstva školstva a ich okruh sme rozšírili o Detskú krajskú univerzitu, špecifické turnusy zamerané na umenie, a podobne. Od roku 2015 zabezpečujeme aj 2 turnusy Krajanského leta v gescii Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, čím sme okruh účastníkov rozšírili aj o deti zo vzdelávacích centier v západnej Európe a zámorí. Vzhľadom na pozitívne ohlasy u účastníkov sme ponuku rozšírili aj o ďalšie špeciálne podujatia, za všetky spomeniem Letnú súborovú školu, o ktorú je veľký záujem. Pribudli nám aj turnusy pre stredoškolákov a od covidových rokov realizujeme v gescii ÚSZZ aj online vzdelávanie vždy v 1. a 3. sobotu v mesiaci. V lete 2026 zabezpečujeme spolu 12 pobytov pre deti, celkovo v roku 2026 je to 18 vzdelávacích podujatí.

3. V roku 2025 sa do pobytov a programov MC UMB zapojilo viac ako 900 detí a dospelých. Čím si vysvetľujete, že sú medzi krajanmi také obľúbené? V čom vidíte ich pridanú hodnotu oproti tradičným školským aktivitám?

Základ som asi spomenula v predchádzajúcich odpovediach – nie sme obyčajný letný tábor, na ktorom deťom na popoludnie zabezpečíme lopty a povieme im „hrajte sa“. Postupne sme vyprofilovali vzdelávacie programy, ktoré sú pre deti zaujímavé a plné rôznych aktivít a zážitkov. Deti spoznávajú slovenčinu, Slovensko, jeho prírodu, históriu, kultúru – a to na vlastnej koži v rámci vzdelávacích aktivít, ale aj vďaka vhodným spôsobom zvoleným výletom. Kolektív našich externých spolupracovníkov je stále mladý – priebežne si ich dopĺňame o aktuálnych študentov, ktorí sa postupne profilujú do zodpovednejších pozícií – a tak máme aj dlhodobých spolupracovníkov, s niektorými spolupracujeme už aj 10 rokov. Za dôležité som vždy pokladala – a vedľa to aj naši spolupracovníci – aby naše aktivity a pobyty prinášali konkrétny efekt pre našich účastníkov. Reflektujeme ich potreby, komunikujeme s nimi v priebehu realizácie podujatí tak, aby sme v nasledujúcom roku pripravili to, čo je skutočnou a konkrétnou potrebou detí žijúcich v zahraničí. Toto je najdôležitejšie z našich zistení: slovenské deti v prostredí minority majú špecifické vzdelávacie potreby, nemôžeme pre ne len prekopírovať postupy, ktoré sú bežne používané pre žiakov na Slovensku. Zároveň sa líšia aj potreby rôznych slovenských minoritných prostredí v zahraničí, každé z nich reflektuje situáciu okolitého majoritného prostredia.

4. Od roku 2009 zastrešujete aj výjazdové didaktické kurzy zamerané na nové prístupy k vyučovaniu na slovenských školách v zahraničí. Aké sú najčastejšie otázky alebo problémy, s ktorými sa na vás obracajú a v čom sa ich potreby z Vášho pozorovania líšia naprieč regiónmi?

Tu je potrebné hovoriť o dvoch základných skupinách pedagógov. Je výrazný rozdiel medzi

podmienkami, v ktorých žije slovenská minorita v spomínaných, tzv. tradičných krajinách, v ktorých sú – alebo v minulosti boli – základné aj stredné školy s vyučovacím jazykom slovenským. Sú to prostredia, kde ešte existujú slovenské spoločenstvá v enklávnej forme – teda deti sa učia v slovenských školách, doma aj na ulici sa rozprávajú po slovensky. Druhou skupinou so špecifickými podmienkami sú príslušníci slovenskej minority v krajinách západnej Európy a zámoria, kde je dominantnou formou vzdelávania detí činnosť víkendových vzdelávacích centier – aj keď aj v tejto skupine je niekoľko úspešných slovenských škôl, ktoré sú vo svojich krajinách registrované ako minoritné školy. Túto druhú skupinu tvoria príslušníci slovenskej minority v diasporálnej, teda roztrúsenej forme. Treba však podotknúť, že aj spomínané tradičné krajiny už majú mnohých príslušníkov slovenskej minority v podobných podmienkach – predovšetkým sú to tí, ktorí žijú v bilingválnych rodinách, spravidla vo väčších mestách.

Ak sa vrátim k potrebám pedagógov: spomínané školy s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí najčastejšie narážajú na problém, že objem učiva, ktoré potrebujú so svojimi žiakmi zvládnuť, je veľmi obsažný – musia zvládnuť učivo majoritného jazyka aj obsah naplňajúci vzdelávanie v slovenskom, minoritnom jazyku. Tu sme tento rok ponúkli kurz s medzipredmetovým prepojením, ktorý zaznamenal u účastníkov veľký ohlas, pretože práve prepájanie tém rôznych predmetov im umožní v praxi za kratší čas stihnúť viaceré potrebné témy a predmety.

Slovenské víkendové vzdelávacie centrá v zahraničí narážajú na viaceré problémy: v centrách spravidla pracujú dobrovoľníci a nie vždy majú v pozícii pedagógov skutočne vyštudovaných pedagógov. Pre týchto dobrovoľníkov sú potrebné špecifické didaktické materiály – aj metodiky, ktoré im pomôžu správnym spôsobom didaktické materiály využiť v praxi. Viaceré centrá pripravujú svojich žiakov na tzv. rozdielové skúšky na tzv. kmeňových školách na Slovensku. Je to vzácna vec, pretože tieto deti si paralelne udržiavajú základné vzdelanie v majoritnom jazyku svojej krajiny – ale aj v slovenskom jazyku doma na Slovensku. Pre tieto potreby absentujú učebnice úplne – pedagógovia centier si svojpomocne pripravujú vlastné didaktické materiály z rôznych slovenských učebníc. Tu si dovoľím upozorniť, že napríklad Česká škola bez hraníc práve tieto potreby svojej minority v zahraničí plne zabezpečuje už viac ako 20 rokov.

5. Vy osobne zastrešujete aj koordináciu dvojice trojročných projektov Erasmus+ - MySme a BIBLIO. Ako sa táto vedecko-výskumná činnosť MC UMC viaže na pozorovania z krajského vzdelávacieho sveta?

Absolútne. Jediným cieľom našich projektov je naplnenie tých potrieb slovenskej minority v zahraničí, ktoré sme identifikovali pri práci so žiakmi aj ich pedagógmi. Úplne prvým bol projekt z roku 2019 – JaSom, v ktorom sme sa snažili upriamiť pozornosť na zistenú skutočnosť, že deti v minoritných prostrediach spravidla vo svojich domovoch nepoužívajú spisovnú slovenčinu, ale jej lokálnu nárečovú verziu. Keďže som etnologička, citlivo vnímam prvky tradičnej kultúry a opakovane som si uvedomila, že práve tie sú častým motivátorom záujmu o slovenčinu a Slovensko – a to nielen v spomínaných tradičných krajinách, ale aj v diasporických spoločenstvách. Projekt sme úspešne ukončili, dokonca sme s ním v roku 2022 postúpili medzi 6 najúspešnejších projektov zameraných na jazykové vzdelávanie z výzvy Erasmus+.

Projektom sme zároveň identifikovali, že v ponuke pre našich krajanov absentujú didaktické filmy, ktoré sú v iných jazykových mutáciách bežné a často využívané – ide o filmy, v ktorých je cieľom prirodzená komunikácia v slovenskom jazyku a nie sú jazykovým kurzom slovenčiny. Projektom MySme sme vytvorili 40 krátkych didaktických filmov a ku každému z nich aj didaktické materiály. Filmy aj materiály sú k dispozícii na našom webe a verím, že ich budú pedagógovia centier aj škôl využívať ako vhodnú formu motivácie záujmu o učenie sa po slovensky.

Projekt BIBLIO a jeho zameranie vznikol na každoročných konferenciách v Nadlaku. Tam som si

uvedomila, že neexistuje centrálna databáza odbornej literatúry s problematikou tzv. zahraničných slovacík, ktorá by bola vo forme ľahko dostupnej a pochopiteľnej aj pre príslušníkov minority v zahraničí. Oficiálne knižničné systémy sú pre nich často príliš zložité a teda nedostupné. Projektom sme vytvorili základ pre otvorenú bibliografickú databázu, ktorú bude možné priebežne dopĺňať.

Na záver by som už len doplnila, že pre obidva projekty sme do Erasmus+ výzvy na rok 2026 predložili pokračujúce projekty, v súčasnosti netrpezlivo čakáme na výsledky. V prípade ich úspechu pre projekt MySme vytvoríme učebnice slovenského jazyka na princípe materinského jazyka, ktorý naplní spomínanú potrebu slovenských vzdelávacích centier v zahraničí. Projektom BIBLIO by sme pokračovali v rozširovaní databázy odbornej literatúry – a to aj s nastavením verzie pre fulltextové prepojenia na autorsky voľné texty. Výrazným pozitívom projektu by bolo aj vytvorenie podmienok pre digitalizáciu týchto najstarších – a preto vzácných vydaní, dokumentujúcich život, históriu a kultúru slovenskej minority v zahraničí.

<https://www.uszz.sk/partneri-slovakov-vo-svete-metodicke-centrum-pre-slovakov-zijucich-v-zahranici>